

zavoljo idejne revnosti, s katero pristopa k socialni snovi, je ostal le pri vnanjih manifestacijah socialnega problema, ni se dvignil nad že davno obrabljeno, šablonsko in tu kaj primitivno prikazano antitezo: jetični delavec — debeli buržuj. Vrhu tega obtežuje zbirko obilica povsem brezbarvnih, fragmentarnih in očitno slabih pesmi, ki sploh niso godne za tisk (Seljanka budi grad, Mali oglasnik, Kvart vila, Dnevni red, Radio bi!, Prodavačica u noćnom lokalu, Listonošin refren, Sluškinje iznoseći smeće razgovaraju). Nujnost avtorjeve brezbriznosti do umetniške kakovosti so seveda sledeče neokusnosti: „Lihvaru sitom oble mješine — kapital daju jadne lešine.“ Itd. Ali naslednja prozaičnost: „Pa tko se može divu oprijet — kad ore sve rotacije, — ta štampa svuda može doprijet — spajajući svjetske nacije.“ — V posameznih odlomkih se dojmijo globlje le „Strofe o životu“, „Rodilište“, „Zavod za služinčad“ in „Težacima pod prozorom“. Skratka, Jurčić je hotel podati pesniško podobo metropole; ali ta razumarska reportaža ni umetnost in tudi socialna umetnost ne.

Ivo Brnčić.

Sinclair Lewis: Ann Vickers. Roman. Iz angleščine prevedla Stana Oblak. Izdanje „Nolit“ v Beogradu. 459 str.

To delo je izšlo istočasno z originalom v sedemnajstih jezikih. To kaže, da je roman že pred izdanjem vzbujal mnogo pozornosti v literarnem svetu. V moderni ameriški literaturi so tri imena, ki so v zadnjem času silno zatemnila vsa druga v ogromni množici piscev. Ta tri imena kažejo smer, v katero se giblje napredna ali, bolje rečeno, borbena ameriška proza. To so Upton Sinclair, John Dos Passos in Sinclair Lewis. Najradikalnejši, Upton Sinclair, je marksist in vsa njegova dela so v tem pravcu zasnovana. Dos Passos je kritičen progresivec, ki se zajeda s svojimi jedkimi mislimi v vse odtenke ameriškega velikega in malega življenja. Sinclair Lewis pa je še precej vraščen v uglajenega ameriškega meščana in se z vso silo trga iz svojega meščanskega miljeja. Z Ann Vickersovo je napravil silen korak iz te razpadajoče miselnosti konvencionalnega ameriškega povprečnjaka in je postal drzovit, v nekaterih poglavjih neustrašen kritik vsega, kar bi pravoveren in hlapčevski državljani USA nikdar ne smel napisati. Posamezna poglavja tega romana so strahovita obtožba ameriške justice, pravičnosti, usmiljenja, žurnalizma, človekoljubja in navidezne morale magnatov in vse „boljše“ družbe. Centralno osebo romana Ann Vickersovo riše z dosledno brezobzirnostjo in nam v tej predstavnici ameriških malomeščanskih intelektualek podaja izrazito sliko včasih do absurda pretirane nesmiselnosti tamošnjega šolstva, pedagoških internatov in kaotično nesoglasje vseh mogočih naziranj svobodomiselne mladine v letih pred vojno in med vojno. Ann Vickersova je tipična pojava predvojne sufragetke, revolucionarne borilke za svobodo žene in nestrpne iskalke vseh mogočih sredstev za odrešenje človeštva. In prav to je jedro tragedije te Vickersove. Ne zna se rešiti iz kaosa zapeljive, navidez humane ameriške civilizacije, v njej se pretaka nešteto tokov, ki se ne morejo združiti in ji začrtati poti: krščanstvo, humanizem, pacifizem, socializem, boljševizem — vse to jo peha iz odločnosti v neodločnost in nikjer ne more najti stika s svojo duševnostjo. V vsem tem delu pa se neprestano bori s svojo žensko naravo. Šele ko se dokoplje do službenega mesta v kaznilnico, postane njeno življenje nekako ustaljeno, dobi obliko in smisel. Posveti se samo reformaciji ameriških kaznilnic. Postane upravnica velikega, modernega zavoda za ženske kaznenke in v to strne vse

svoje življenjske sile tudi potem, ko se zaljubi v sodnika vrhovnega sodišča Dolfina, zaradi korupcije obsojenega na šest let v ječo.

Pozitivna stran tega obsežnega romana pa je baš v strahotni kritiki ameriškega kaznilničnega sistema. V teh kaznilnicah, ki so na zunaj prav po ameriško bahave palače, se zgodi toliko justičnih zločinov, kakor morda nikjer na svetu. Mnogi primeri so krvoločnejši od činov španskega inkvizicijskega sadizma. Posamezni primeri so napisani s takšno dramatsko prepričevalnostjo, da doseže knjiga v vsej meri svoj namen. Četudi se borbenost Vickersove zaključki v romantični ljubezni s sodnikom Dolfinom, kar čitatelja zaradi njene silne revolucionarnosti nekako ne zadovolji, je vendarle roman izredno delo, je borbeno in je v neustrašeni kritiki ameriške civilizacije prav gotovo Lewissovo najjačje delo. Nekateri odlomki so pisani sicer mrzlo, v mnogih pa dosega, posebno v karakteriziranju posameznih tipov, mojstrsko preprostost, ki učinkuje veliko bolj kakor sentimentalna navlaka izumetničenih fraz kakšnega v večno lepoto zamaknjenega poeta. V risanju ženskih tipov pa ga malokdo nadkriljuje. Oprema knjige je zelo posrečena (knjigo je opremil s fotomontažo P. Bihaly) in »Nolit« je zopet dokazal s to izdajo, da je po izbiri knjig in po opremi svojih izdanj eno najbolj sodobnih knjižnih podjetij v državi.

T. Seliškar.

LIKOVNA UMETNOST

Razstava slovenskih Madon. Že sama zamisel prireditve, ki naj bi v okviru letošnjega jesenskega velesejma zbrala najboljše in najznačilnejše slike in kipe domačih umetnikov, predstavljajoče Madono, je bila prav v temelju zgrešena. Okvir razstave je bil predvsem preozek. Zbrana so bila namreč samo dela sodobnih slovenskih umetnikov in je bila misel močno tvegana, ker je bilo treba že naprej vedeti, da iz tako ozko načrtanega kroga ne bo dovolj del, ki bi sodila na strogo izbrano razstavo. Komaj vse cerkveno, oziroma religiozno slovensko slikarstvo in kiparstvo bi moglo nuditi dovolj res vrednih del. Mimo tega je pa treba pomisliti, da na razstavi ni bilo najvažnejšega, kar bi se moglo in moralo pokazati, namreč že izvršenih cerkvenih del. Tako razni slikarji in kiparji, kakor na primer Maleš, Pengov in pokojni Gorjup, sploh niso bili zastopani, drugi pa — recimo Tone Kralj — nepopolno.

Pokazala je ta, v nekem smislu zelo zanimiva razstava, da je o živi, zares tvorni religiozni umetnosti med Slovenci mogoče govoriti komaj pri dveh, treh. Večina slikarjev, ki so razstavljali, religioznega predmeta ne doživlja več kot versko skrivnost in nadčutno resničnost, temveč uporablja verske momente zaradi njihove čustvene, že nekako konvencionalne zanimivosti. Zato ni čuda, da na razstavi skoro ni bilo slike ali kipa, ki bi bil plod pobožnega navdahnjenja ali vsaj včutenja v mistični lik Madone, temveč je bil ta predmet obravnavan docela posvetno kot dojemljiv žanerski motiv. Večina razstavljalcev upodablja Madono po svojem osebnem odnošaju do sveta in religioznosti, po svojem socialnem, narodopisnem ali zgolj estetsko privlačnem nastrojenju, ki pa s pravim religioznim slikarstvom nima ničesar več skupnega.

Ni dvoma, da sta najboljša dela poslala brata Kralja. Pri njunih slikah in kipih vendarle še občutimo vsaj ponekod močnejši ali slabši religiozni izraz. Francè, ki je formalno popolnejši od brata in bližji prirodni življenjski resnič-